

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

Charles-Olivier Carbonell

**MARILE DATE
ALE SECOLULUI XX**

Traducere din limba franceză
Nicolae Constantinescu

CUPRINS

Sigle	5
Capitolul I	
Pace și războaie. Revoluții și contrarevoluții (noiembrie 1918 – septembrie 1921)	7
Capitolul II	
Pace și prosperitate (octombrie 1921 – septembrie 1929).....	11
Capitolul III	
Deceniul tuturor pericolelor (octombrie 1929 – septembrie 1939).....	17
Capitolul IV	
Al doilea război mondial (1939-1945)	26
Capitolul V	
De la vechile imperii la noile imperii (septembrie 1945 – februarie 1953).....	36
Capitolul VI	
Noi date (martie 1953 — noiembrie 1963).....	46
Capitolul VII	
Dezordini planetare (1964-1973)	58
Capitolul VIII	
Vicisitudinile libertății și ale păcii (1974-1989)	67
Capitolul IX	
O altă lume (după 1989).....	86

PACE ȘI RĂZBOAIE REVOLUȚII ȘI CONTRAREVOLUȚII (noiembrie 1918 – septembrie 1921)

1918. — 11/11. Conducătorii germani semnează armistițiul de la Rethondes. — 14/11. Generalul Josef. Pilsudski devine președintele Poloniei refăcute. — 18/11. Amiralul Alexandr V. Kolceak se proclamă „conducătorul suprem“ al Rusiei. — 28/11. Unirea Basarabiei cu România, revenirea Bucovinei în cadrul României, unirea Transilvaniei, Banatului și „Țării Ungurești“ cu România. — 8/12. Victorios în fața bolșevicilor, mareșalul Carl Gustav Mannerheim devine „conducătorul“ Finlandei. — 13/12. Președintele american Thomas Woodrow Wilson face o vizită în Europa.

1919. — 5/1. Drexler înființează la München Partidul Național-Socialist al Muncitorilor germani. — 6-11/1. Eșecul insurecției spartakiste (comuniste) la Berlin; executarea lui Karl Liebknecht și a Rosei Luxemburg. — 16/1. Instaurarea prohibiției în Statele Unite.

18/1. Deschiderea Conferinței de Pace de la Paris. — 19/1. Alegerea unei Adunări Naționale în Germania. — 20/1. Ofensiva Armatei Albe condusă de Anton I. Denikin. 21/1. Deputații naționaliști declară independența Irlandei: începutul celor trei ani de război. — 11/2. Reunită la Weimar, Adunarea Națională îl alege pe socialistul Friedrich Ebert președintele Republicii Germane. — Armata poloneză cucerește Brest-Litovsk: începutul războiului ruso-polonez. — 22/2. Revoltă comunistă la Budapesta. — 23/2. Instalarea Republicii Consiliilor din Bavaria.

4/3. La Moscova s-a format Internaționala a III-a (Comintern). — 21/3. Ungaria: Bela Kun proclamă Republica Consiliilor, sub conducerea comuniștilor. — 23/3. La Milano este înființat Grupul de luptă. — 6/4. La apelul lui Mahatma Gandhi ce declanșează oprirea generală a lucrului în India. — 13/4. Masacrul de la Amritsar: 400 de manifestați indieni sunt uciși de armata engleză. — 23/4. Franța: legea privind ziua de 8 ore și săptămâna de 48 de ore de lucru. — 3-5/5. Zdrobirea Republicii Consiliilor din Bavaria. — 4/5. Agitație mare în China, împotriva abandonării în fața Japoniei a vechilor teritorii ocupate de germani: „Mișcarea revoluționară din 4 mai”. — 15/5. Armata greacă ocupă Smirna, iar (16/5) armata italiană, Adalia. — 28/5. Independența Armeniei rusești. — 22/6. Deputații germani acceptă Tratatul de pace.

28/6. Semnarea Tratatului de la Versailles încheiat între Germania și Aliați. Alsacia și Lorena se întorc la Franța. Jumătatea din despăgubirile mari de război revin francezilor.

23/7. Anatolia: generalul Mustafa Kemal preia conducerea unei revolte împotriva sultanului Mehmet al VI-lea. — 27/7. Eșecul suferit de trupele lui Bela Kun în fața armatei române. — 31/7. Adoptarea Constituției Republicii de la Weimar (1919-1933). — 9/8. Armata britanică ocupă Persia. — 19/9. Semnarea Tratatului de la Saint-Germain-en-Laye între Aliați și Austria, actul de dispariție a Imperiului Austro-Ungar.

13/10-14/11. Înfrângerea armatelor lui A.I. Denikin. — 16/11. Alegeri legislative în Franța: victoria Blocului Național (de dreapta) majoritar în „Camera azurie”. — 27/11. Semnarea Tratatului de la Neuilly, cu Bulgaria. — 30/11. Danemarca proclamă independența Islandei. — 23/12. *India Act*: Londra condamnă comunitățile indiene în Adunările Provinciale și în Adunarea Centrală.

1920. — 10/1. Intrarea în vigoare a pactului Societății Națiunilor. — 16/1. Aliații ridică blocada Rusiei. — 1/3. Amiralul Miklos Horthy devine regent al Ungariei. — 8/3. Proclamarea lui Faysal ca rege al Siriei și a lui Abdallah, ca rege al Irakului. — 4/4. Piotr N. Vranghel îi succede lui A.I. Denikin pe Frontul de Sud. — 23/4. Marea

Adunare Națională de la Ankara îl numește pe M. Kemal președinte al Comitetului Executiv. — 25/4. Armata poloneză intră în Ucraina. — 16/5. Canonizarea Ioanei d'Arc. — 27/5. Thomas G. Masaryk, primul președinte al Republicii Cehoslovace. — 4/6. Tratatul de la Trianon, cu Ungaria, care pierde două treimi din teritoriu. — 24/7. Armata franceză ocupă Damascul, de unde îl alungă pe Faysal. — 31/7. Legea franceză împotriva avortului și încurajarea contracepției. — 1/8. M. Gandhi lansează prima campanie de nesupunere civilă. — 10/8. Tratatul de la Sèvres, între Imperiul Otoman și Aliați, prin care se consacră dezmembrarea imperiului.

12-15/8. Victoria polonezilor împotriva Armatei Roșii, la intrarea în Varșovia. — 29/8. Apariția consiliilor muncitorești în Italia. — 2-7/9. Azerbaidjan: Congresul Țărilor din Orient, organizat de Comintern la Baku. — 19/9. Senatul american refuză ratificarea Tratatului de la Versailles. — 12/10. Armistițiul polono-rus. — 3/11. Republicanul Warren Harding este ales președinte al Statelor Unite (1921-1923).

12-16/11. Armata lui P.N. Vranghel evacuează Crimeea: sfârșitul Frontului de Sud din Rusia. — 3/12. Anarhiștii ucraineni ai lui Makhno sunt zdrobiți de bolșevici. — 5/12. Plebiscit favorabil reinstaurării monarhiei în Grecia: întoarcerea regelui Constantin I. — 24-31/12. Armata italiană eliberează orașul Fiume de *arditi*¹.

25-29/12. Congresul de la Tours: sciziunea în sânul SFIO²: Nașterea Secțiunii Franceze a Internaționalei comuniste (viitorul Partid Comunist Francez).

1921. — 5/1. Înființarea Partidului Comunist Italian. — 6-7/1. Victoria armatei condusă de M. Kemal în fața grecilor, la İnönü. — 22/2. Crearea Planului de Stat (*Gosplan*), în Rusia. — 20-21/2. Iran: lovitura de stat militară a generalului Reza Han; impunerea unui nou guvern. — 26/2. Tratatul de prietenie ruso-iranian.

2/3. Începutul revoltei antibolșevice a marinarilor din Kronstadt. — 8-16/3 Congresul al XX-lea al Partidului Comunist Rus adoptă trecerea

1. Soldați din corpurile italiene de voluntari (n.t.).

2. Secțiunea Franceză a Internaționalei Muncitorești (n.t.).

la o nouă politică economică (NEP). — 12/3. Tratatul de la Riga: Polonia își deplasează, cu 150 de kilometri spre est, frontiera sa cu Rusia. — 17-18/3. Armata Roșie zdrobește revolta marinarilor din Kronstadt.

20/3. Plebiscit în Silezia: 62% în favoarea Germaniei, 38% în favoarea Poloniei. — 9/4. Sun Yat-sen, președinte al Republicii Chineze. — 27/4. Stabilirea sumei de despăgubire la 132 de miliarde de franci-aur. — 15/5. *Emergency Quota Act*, care limitează imigrația în Statele Unite. — 1/7. Înființarea Partidului Comunist Chinez, la Shanghai. — 7/7. Privatizarea micilor întreprinderi industriale din Rusia.

20-21/7. Maroc: Abdel-Krim zdrobește armata spaniolă și proclamă independența Rifului. — 5/8. M. Kemal este numit generalisim și înzestrat cu puteri dictatoriale. — 21/8. Faysal I este proclamat rege al Irakului, iar fratele său, Abdullah, emir al Transiordaniei. — 23/8-7/9. Victoria turcilor împotriva grecilor, la Sakarya.

25/8. Semnarea Tratatului de pace dintre Statele Unite și Germania.

Capitolul II

PACE ȘI PROSPERITATE (octombrie 1921 — septembrie 1929)

1921. — 20/10. Societatea Națiunilor împarte Silezia de Sus între Polonia și Germania. — 5/11. Acordul ruso-mongol privind independența Mongoliei Exterioare, sub protecție sovietică.

6/12. Acord anglo-irlandez: recunoașterea statului liber al Irlandei și menținerea provinciei Ulster, majoritar protestant, în interiorul Regatului Unit. — 22-24/12. Franța: aripa revoluționară a CGT¹ ține un congres secesionist.

1922. — 12/1. Aristide Briand demisionează. Raymond Poincaré formează noul guvern (15/1). — 23/1. Moartea papei Benedict al XV-lea: întronizarea lui Pius al XI-lea (6/2).

6/2. Washington: semnarea tratatelor privind limitarea armamentelor maritime și respectul suveranității chineze; denunțarea Tratatului de alianță anglo-japonez. — 6/2. URSS: Ceka² a fost înlocuită cu GPU. — 28/2. Sfârșitul protectoratului englez asupra Egiptului. — 3/3. La Fiume, fasciștii îi alungă de la putere pe autonomiști.

3/4. Iosif V. Stalin este numit în funcția de secretar general al Partidului Comunist al URSS.

10/4-19/5. Conferința de la Genova: dezacord privind problema datoriilor și a despăgubirilor. — 16/4. Acordul germano-rus de la Rapallo: recunoaștere diplomatică și schimburi comerciale. — 12/5. Arestarea patriarhului Tihon în Rusia. — 24/6. Ministrul german al Afacerilor

1. Confederația Generală a Muncii (n.t.).

2. Prima organizație a poliției secrete sovietice (n.t.).

Externe, Walter Rathenau, este asasinat de naționaliști. — 25/6. Franța: înființarea CGT unificată, apropiată de Partidul Comunist.

26-30/8. Victoria turcilor de la Afium Karahisar: căderea orașului Smyrna. — 11/10. Armistițiul greco-turc.

27/10. „Cămășile negre“ fasciste încep „Marșul asupra Romei“. — 29/10. Regele Italiei, Victor Emmanuel al III-lea, îi cere lui Benito Mussolini să formeze guvernul.

1/11. Proclamarea Republicii în Turcia: abolirea sultanatului. — 14/11. Germania cere amânarea plății datoriilor. — 25/11. Deputații italieni votează puteri depline pentru B. Mussolini. — 1/12. J. Pilsudski renunță la funcția de președinte al Republicii Polonia.

16 și 23/12. Vladimir I. Lenin este victima a două atacuri cerebrale. 25-26. El dictează un discurs, numit „Testamentul lui Lenin“, pentru Congresul Partidului Comunist. — 30/12. Crearea oficială a URSS.

1923. — 4/1. V.I. Lenin dictează un *post-scriptum* împotriva lui Stalin. — 11/1. Orașul liber Memel este anexat Lituaniei. Ruhrul este ocupat ca „garanție productivă“ de trei divizii franco-belgiene, forțând Germania să plătească despăgubirile de război. — 15/1. Începutul „rezistenței pasive“ germane.

26/1. Declarația comună Joffé — Sun Yat-sen despre colaborarea dintre Partidul Comunist Chinez și Gomindan¹. — 9/3. Adoptarea legii de reprimare a propagandei anticoncepționale în Franța. — 24/5. De Valera, șeful „republicanilor“ irlandezi, face apel la terminarea războiului civil. — 6/7. Adoptarea Constituției URSS. — 24/7. Semnarea Tratatului de la Lausanne între Alianți și Turcia, în urma căruia Tracia orientală este restituită Turciei. — 2/8. Moartea președintelui american W. Harding: succesorul său este Calvin Coolidge (republican). — 1/9. Cutremur de pământ la Tokyo și Yokohama: 156 000 de morți.

4/9. Prăbușirea mărcii.

13/9. Lovitură de stat a generalului Miguel Primo de Rivera, în Spania. — 26/9. M. Kemal, președinte al Republicii Turcia. — 30/11. Marca înregistrează cea mai mică valoare (1 dolar = 4 miliarde de

mărci). — 6/12. Coaliția liberali-laburiști câștigă alegerile din Marea Britanie. — 16/12. Grecia: victoria electorală a lui Eleutherios Venizelos: regele este exilat. — 22/12. Doctorul Schacht devine președintele băncii Reichsbank.

1924. — 1/1. Interzicerea imigrației japoneze în Statele Unite. — 2/1. Moartea lui V.I.Lenin. — 23/1. Formarea primului guvern baburist (James Ramsay MacDonald) în Marea Britanie. — Orașul Fiume este anexat Italiei. — 1/2. Regatul Unit recunoaște URSS. — 19/2. Destituirea șahului Ahmed: Reza Han, regent al Persiei. — 4/3. Abolirea califatului: laicizarea Turciei. — 25/3. Proclamarea Republicii în Grecia; instalarea anarhiei. — 6/4. Victoria fasciștilor la alegerile din Italia.

4 și 11/5. Coaliția partidelor de stânga câștigă alegerile din Franța. — 4/5. Alegeri în Reichstag¹: presiunea comuniștilor și naționaliștilor germani. — 30/5. Deputatul socialist italian Giacomo Matteotti denunță fraudele electorale: este asasinat în ziua de 10/6.

16/7-16/8. Conferința de la Londra adoptă Planul Dawes, care stabilește pentru Germania o rambursare a despăgubirilor prin anuități progresive. — 2/10. Protocolul de la Geneva: Societatea Națiunilor hotărăște intervenția sa obligatorie în caz de conflict. — 28/10. Franța recunoaște URSS. — 29/10. Victorie electorală a conservatorilor, în Marea Britanie. — 5/11. Alegerea lui C. Coolidge (republican) în fruntea Statelor Unite. — 23/11. Jean Jaurès la Pantheon.

5/12. În Arabia: Trupele lui Abd al-Aziz al III-lea Ibn Saud ocupă Mecca. — 20-27/12. Fostul prim-ministru albanez Ahmed Zogu preia puterea.

1925. — 3/1. Partidul Fascist, partid unic. B.Mussolini: puteri depline în Italia — 20/1. Tratatul sovieto-japonez: Japonia recunoaște URSS, căreia îi restituie partea de nord a insulelor Sahalin. — 2/2. Desființarea Ambasadei Franței la Vatican. — 12/3. Moartea lui Sun Yat-sen; Jiang Jieshi (Chiang Kai-shek) și Wang Ching-wei urmează la

1. Partidul Naționalist al Chinei (n.t.).

1. Parlamentul Germaniei (n.t.).

conducere. — 24/3. Este înființată Irak Petroleum Company, cu capital englez, american și francez. — 23/4. Trupele lui Abdel-Krim intră în Marocul francez. — 26/4. Mareșalul Paul von Hindenburg este ales președintele al Republicii de la Weimar. — 4-12/5. Grevă generală soldată cu eșec în Marea Britanie. — 13/5. Restabilirea liberei convertibilități a lirei în aur. — 30/5. Greve și manifestații naționaliste la Shanghai. — 1/7-17/8. Evacuarea Ruhrului de către trupele franco-belgiene. — 18/7. Publicarea cărții *Mein Kampf* a lui Adolf Hitler — 20/7. Răscoala druzilor contra francezilor din Siria. — August. Soldații marinei americane evacuează Nicaragua.

5-16/10. Conferința și Tratatul de la Locarno (Ticino): Marea Britanie și Italia garantează frontierele Franței și ale Belgiei cu Germania. — 14/10. Ibn Saud ocupă Mecca. — 31/10. Decăderea dinastiei Kajarilor: Reza Han Pahlavi, șah al Persiei.

18-31/12. Ruptura *troiciei* Stalin-Zinoviev-Kamenev în timpul Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist al URSS.

1926. Ibn Saud devine rege al Hedjazului. — 31/1. B. Mussolini este autorizat să guverneze prin decrete-legi. — 9/4. Formarea *troiciei* de opoziție Troțki-Kamenev-Zinoviev. — 24/4. Tratatul de neagresiune germano-sovietic. — 12-14/5. Polonia: Lovitură de stat a lui J. Pilsudski. — 26/5. Capitularea lui Abd el-Krim în Maroc — 9/7. Începutul expediției spre nord a forțelor naționaliste chineze.

21/7. Prăbușirea francului: 1 liră sterlină = 240 de franci. — 23/7. R. Poincaré preia conducerea de la Herriot (guvern de uniune națională). Libera convertibilitate a francului este restabilită, iar Franța aderă la Gold Exchange Standard (7/8).

31/7. Mexic: răscoala locuitorilor rurali, *cristeros* (catolici), contra politicii dure a guvernului.

8/9. Admiterea Germaniei ca membru al Societății Națiunilor. — 10/9. Discursul lui A. Briand la Geneva: „Înapoi puștile, mitralierele și tunurile!” — 17/9. Întrevederea de la Thoiry: A. Briand și Gustav Stresemann par să pecetluiescă apropierea franco-germană.

26/10. Lev D. Troțki și Lev B. Kamenev sunt excluși din Biroul Politic. — 28/10. Hirotonisirea, la Roma, a primilor șase episcopi catolici de culoare.

1927. — Ianuarie. Suprarealiștii Louis Aragon, André Breton și Paul Eluard aderă la Partidul Comunist Francez. — 12/4. Vânătoare de comuniști la Shanghai: ruptură între Jiang Jieshi și Partidul Comunist Chinez. — 21/4. „Carta muncii” în Italia, care devine un „stat corporatist”.

20-21/5. Charles A. Lindbergh traversează Atlanticul în avion. — 22/8. Executarea în Statele Unite a doi anarhiști, Nicola Sacco și Bartolomeo Vanzetti: val de proteste în întreaga lume. — 9/9. Răscoala de la „secerișul de toamnă”, organizată de Mao Zedong la Hunan și soldată cu un eșec.

23/10. L.D. Troțki și Zinoviev sunt excluși din Comitetul Central al Partidului Comunist al URSS, apoi, la 15/11, din partid.

11-13/12. „Comuna” din Canton: înăbușirea revoltei comuniste. — 2-19/12. Congresul al XV-lea al Partidului Comunist al URSS hotărăște colectivizarea agriculturii.

1928. — 16/1. Expulzarea lui L.D. Troțki la Alma Ata, Kazahstan. — 20/2. Marea Britanie recunoaște independența Transiordaniei. — 12/3. Franța: este votată legea privind asigurările sociale obligatorii în industrie și comerț. — 27/4. Antonio de Oliveira Salazar, ministru de Finanțe în Portugalia. — 17/5. Lege electorală în Italia: candidații desemnați de Partidul Fascist. — 8/6. Armata naționalistă ocupă Beijingul: restabilirea unității Chinei.

25/6. „Francul Poincaré”: 1 franc = 65,5 mg de aur. Regele Egiptului îl destituie pe Nahhas-Pașa. — 27/6. Demisia lui J. Pilsudski. — August. Masacrarea evreilor în Palestina.

27/8. Semnarea pactului Briand-Kellog de renunțare la război, la care au aderat 57 de state în 1928-1929. — 1/9. Președintele A. Zogu devine Zog I, rege al Albaniei. — 6/10. Jiang Jieshi, președintele Republicii Chineze.

6/11. Republicanul Herbert Hoover este ales președintele Statelor Unite (1929-1933). — 9/12. Italia: Înființarea Marelui Consiliu Fascist; 24/12. Legea privind „bonificația integrală”.